

30 év telt el az RKP 1945-ös konferenciája óta

A napjainkban elért kimagasló eredmények jegyében emlékezünk a Román Kommunista Párt 1945. évi októberi országos konferenciájára, a kommunisták felszabadulás utáni első nagy jelentőségű fórumára.

Az országos konferencia olyan időszakban végezte munkálatait, amikor az antifasiszta háború befejezése után az ország legégetőbb feladata az volt, hogy kijusson a nehéz gazdasági helyzetből, amelybe a háború pusztításai sodortak, megkezdje az ipar, közlekedés, mezőgazdaság helyreállítását, biztosítsa a továbblépést. „Rövid idővel a háború befejezése után, az 1945. évi országos konferencián — hangsúlyozza Nicolae Ceausescu elvtárs —, a párt ismertette az ország gazdasági újjáépítését célzó programjának fő irányait, valamint azokat a módokat, amelyek Románia alapvető gazdasági és társadalmi problémáinak távlati megoldására vonatkoztak.” (Nicolae Ceausescu: *Románia a szocialista építés kiteljesítése útján*. Bukarest, 1968. II. 500.)

A konferencia a párt felelősségének tudatában, a hazai realitások számbavétele, elemzése alapján kijelölte az azonnali és távlati feladatokat; ezek sikeres teljesítésétől függött az ország gazdasági felemelkedése, társadalmunk előrehaladása.

A politikai jelentés, amelyet Gheorghe Gheorghiu-Dej terjesztett elő, miután felvázolta a nemzetközi helyzetet, a párt történetét s a létezése óta eltelt időszak forradalmi harcában elért eredmények mérlegét, érdeklődése középpontjába az ország gazdasági életének elemzését, helyreállításának és további fejlődésének kérdéseit állította. Megmutatta a háborútól lerombolt nemzetgazdaság újjáépítésének útjait: a háborús termelés átállítása békés célokra, a szállítás helyreállítása, a földreform befejezése, az ország zilált pénzügyeinek rendezése, gépkölcsönző központok szervezése és fejlesztése a mezőgazdasági termelés növelése érdekében, a városi és falusi dolgozók létfeltételeinek javítása, a hitel- és bankügyek, valamint az ipari termelés állami ellenőrzése.

Az országos konferencia, amidőn a munkásosztály és szövetségese, a dolgozó parasztság, az egész nemzet feladatául tüzte ki a háború által tönkretett gazdasági élet helyreállítását és annak további erőteljes fejlesztését, hangsúlyozta, hogy az általános haladás és a nemzeti függetlenség biztosításának egyedüli útja: az ország iparosítása. „Államunk fejlődése egyenes, és szoros kapcsolatban áll az iparosítás előrehaladásával — mutat rá a jelentés —, az állam ipari erejétől függ nagymértékben államunk függetlensége is.” (Gheorghe Gheorghiu-Dej: *Cikkek és beszédek*. Bukarest, 1955. 63.) Az iparosítás alapvető fontosságát és szükségességét hangoztatva, a konferencia rámutatott arra is, hogy az iparosításon belül a nehéziparnak kell elsődleges szerepet játszania. A nehézipar fejlesztése útján válik lehetővé az ország természeti kincseinek teljes és ésszerű felhasználása, a gazdaságilag elmaradott vidékek fejlesztése; csak a fejlett nehézipar alapján fejlődhetnek tovább más iparágak, és létesülhetnek újak, emelhető a mezőgazdaság műszaki színvonala, válhat valóra a kisparaszti gazdaságok fokozatos áttérése a nagyüzemi termelésre, a korszerű, gépesített mezőgazdálkodásra. A nehézipar és a vele kapcsolatos feladatok meghatározásán kívül a konferencia figyelmet fordított a többi iparág s a gazdasági és társadalmi élet más tevékenységi területeinek megfelelő fejlesztésére is. Az ország gazdag természeti kincseinek ésszerű felhasználásán alapuló, elegendő munkaerővel és tartalékkal rendelkező iparosítási program leleplezte és szétzúzta azokat a maradi és ellenséges elméleteket és irányzatokat, amelyek szerint Románia kifejezetten mezőgazdasági ország kellett volna hogy maradjon. Ugyanakkor, a gazdasági, társadalmi és kulturális élet általános

fellendítése érdekében az országos konferencia fontos távlati feladatként határozta meg az ország villamosítását mint az iparosítás lényeges feltételét.

Politikai téren fő feladatként a népi demokratikus rendszer erősítését és fejlesztését tűzte ki, amely alapvető feltétele volt a nemzetgazdaság újjáépítésére és hatványozott fejlesztésére vonatkozó program teljesítésének, az ország szuverenitása és függetlensége biztosításának. Ez megkövetelte a munkásosztály akcióegységének, a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségének, a román nép és az együttélő nemzetiségek testvériségének szüntelen erősítését. Ennek érdekében a konferencia országunk kommunistái tevékenységének középpontjába állította a párt politikai, ideológiai és szervezeti egységének további erősítését, az 1944. május 1-én a két munkáspárt között létrejött munkásegységfront szüntelen szilárdítását és végül a munkásosztály egysége megeremtését. E kérdésben hozott határozata leszögezte, hogy a munkásosztály akcióegysége vezetett a fasiszta iga lerázásához, a felszabadulás utáni forradalmi sikerek eléréséhez, köztük az első demokratikus kormány megalakításához, és hogy ez az egység a demokrácia és a béke alappillére kell hogy legyen. Továbbá: az egységes munkáspárt létrehozása jelentősen növeli majd a munkásosztály politikai befolyását a tömegekre, megerősíti az összes demokratikus erők hadállásait, és lényeges követelménye annak, hogy a munkásosztály maradéktalanul teljesítse nagyszerű forradalmi küldetését, a társadalomban rá háruló történelmi szerepet: hogy az egész nemzet vezetőereje legyen.

A konferencia munkálataiban fontos helyet foglalt el a munkás-paraszt szövetség, valamint a román nép és a vele együttélő nemzetiségek testvérisége állandó szilárdításának kérdése is, hangsúlyozva, hogy ez egyik alapfeltétele a szabad, demokratikus és független Románia megerősödésének és fejlődésének.

A Román Kommunista Párt, amely a legkövetkezetesebben és leghatározottabban harcolt egy gazdaságilag erős Románia megeremtéséért, a legfontosabb politikai erőnek bizonyult a demokratikus kormány gazdasági és politikai tevékenységének szorgalmazása terén. A kommunista pártnak az ország gazdasági újjáépítésében és fejlesztésében játszott vezető szerepét illetően az országos konferencia hangsúlyozta: „Pártunk feladata, hogy egymemberként sorakozzék fel a cél megvalósítása érdekében, és hogy hajtőerejévé válják ennek az akciónak, amelyhez csak azok nem csatlakoznak, akik nem öhajtják az ország fellendítését.” (*A Román Kommunista Párt Országos Konferenciája. A Központi Bizottság politikai jelentése. 1946. 68.*)

A fentiek mellett az országos konferencia igen jelentős érdeme az a tény, hogy megvitatta és elfogadta a Román Kommunista Párt Szervezeti Szabályzatát, amely a párt végső céljaként a szocializmus és a kommunizmus felépítését jelölte meg, s meghatározta a párt felépítését, tagjainak kötelezettségeit és jogait. Az új típusú párt lenini elvein alapuló Szervezeti Szabályzat ugyanakkor megkülönböztetett figyelmet fordított a párt megerősítésére, sorainak egységére. Munkálatai befejezéseként megválasztotta a Román Kommunista Párt új Központi Bizottságát.

A megvitattott kérdések jelentőségét és a hozott határozatokat tekintve az országos konferencia rendkívüli fontosságú helyet foglal el pártunk történetében. Határozatainak tartalmát és természetét illetően teljesítette egy kongresszus fő feladatait és funkcióit. A következő időszakban a párt az országos konferencia útmutatásai alapján fejtette ki egész tevékenységét, amelynek eredményeként siker koronázta a polgári demokratikus forradalom kiteljesítéséért és a forradalom második szakaszára, a szocialista szakaszra való áttéréséért folytatott harcot. A Román Kommunista Párt Programja méltán emeli ki a három évtizeddel ezelőtt lezajlott országos konferencia jelentőségét, amidőn hangsúlyozza: „A konferencia határozatainak megkülönböztetett jelentőségük volt az elkövetkező nagy osztálycsaták sikeres kibontakozásában, a hazai mélyreható forradalmi és demokratikus átalakítások végrehajtásában.”

Az eredményekben, újabb és újabb megvalósításokban gazdag szocialista jelenünkből kiinduló emlékezeink szála három évtizedre nyúlnak vissza. E három évtizedet a dolgozó tömegeknek a hatalomért és a szocializmus építéséért folytatott hősi erőfeszítései, mélyreható forradalmi átalakulások töltik meg elévülhetetlen történelmi jelentőségű tartalommal, s meggyőző erővel domborítják ki a Román Kommunista Párt politikájának igazát, a pártnak azt a képességét, hogy sikerrel töltötte és tölti be az egész nemzet vezetőerejének szerepét, azt a szerepet, amely megnyilvánult a hatalomért, társadalmunk demokratizálásáért, a forradalmi átalakításért, a szocialista rendszer megeremtéséért vívott harcban, és nyilvánul meg egyre sokrétűbben és gazdagabban napjainkban, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének művében.

Az országos konferencia óta eltelt három évtized alatt az akkori, gazdaságilag elmaradott Románia lendületesen fejlődő szocialista állammá lett. A tegnapi és mai eredmények biztosítják holnapi lépteinket annak a programnak a megvalósítása útján, amelyet a XI. kongresszus dolgozott ki.

Fodor László

A szabadoktatás kezdetei Temesvárott

Napjaink művelődési életének fontos tényezői az országszerte működő szabadegyetemek. Temesvárott, mint több más városban is, a Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság — karöltve a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának megyei bizottságával — e közművelődési intézmény keretében magyar tagozatot is tart fenn, mely enciklopédikus jellegével alkalmas arra, hogy a legkülönbözőbb érdeklődési körű hallgatóságot vonzza.

A temesvári szabadegyetem magyar tagozata mintegy háromnegyed századra visszanyúló hagyományt fejleszt tovább. A hetvenöt évvel ezelőtti kezdeményezés országos viszonylatban is úttörő volt; a korabeli tudósítások kiemelik, hogy Erdély és a Bánság területén Temesvárott nyílt először szabadlíceum, s ez ugyanakkor fejlődött szabadegyetemmé, amikor Välenii de Muntéban Nicolae Iorga lerakta a színvonalas szabadoktatás alapjait.

Szabadlíceum és szabadegyetem

A temesvári Szabad Líceum előadásai abból a közművelődési előadásorozatból nőttek ki, amelyet a múlt század végén a helybeli középiskolai tanárok kezdeményeztek. 1898. január 20-án megalakult a temesvári tanárok köre, és már a következő hónapban nyilvánosságra hozta azt az elhatározását, hogy „a város intelligens közönsége számára irodalmi színvonalon álló nyilvános felolvasásokat rendez”. (Megjegyzem, hogy a temesvári Arany János Társaság csak 1903-ban jött létre.)

Az első felolvasásra 1898. február 27-én került sor a megyeháza dísztermében: Byron költészetét ismertette az előadó. Rövid időközökben Petőfi fantáziájáról, majd a közelgő huszadik század asszonyáról hangzott el felolvasás, 1898-ban összesen öt, 1899-ben pedig újabb hét ülésre került sor, s rendszerint zenezámok is szerepeltek a műsoron. A közönségsiker arra indította a tanári kört, hogy más értelmiségiek bevonásával egy átfogóbb közművelődési intézmény, a Szabad Líceum megalapítását kezdeményezze.

1899. november 5-én jelent meg a sajtóban a Szabad Líceum létesítéséről szóló bejelentés. Célja „Temesvár művelt közönsége számára oly állandó találkozó helyet teremteni, ahol a tudomány, irodalom és művészet egyes közérdekű kérdéseiről, valamint egyéb aktuális témákról hozzáértő előadók élvezetes és tanulságos előadásokat tartanak, másrészt pedig az intézménynek a dologi kiadások után esetleg fennmaradó jövedelmét a tanárok szegény özvegyeit és árváit segélyező országos alpnak juttatni“. A Szabad Líceum tehát nem volt ingyenes; a látogatók szerény díjat fizettek, amiből a Szabad Líceum a tanári segélyegyletnek juttatott bizonyos összeget, alapítványt létesített bánsági tanárfiúk főiskolai taníttatására stb.

Az első híradás után a sajtó részletesebb ismertetést közölt a Szabad Liceumról („szabadnak mondják, mert egyáltalán nincs kötelezettség hallgató és előadó közt, szabad, mert minden érdeklődő részt vehet benne“), felhívta a közönséget a beiratkozásra, és közölte az előadások programját, amelyben két nyelv- és irodalomtudományi, egy szociológiai, két pszichológiai, három jogi-államtudományi, három történelmi, két közgazdasági, két földrajzi-csillagászati, három fizikai-kémiai és egy egészségügyi előadás szerepelt. A felhívásnak megvolt az eredménye: 1899. november 20-án telt ház előtt zajlott le a Szabad Líceum megnyitása — Szabolcska Mihály előadásával a magyar líra történetéről. Az érdeklődés a továbbiakban is változatlan maradt: az évad végéig több mint 280 bérleti és egyes elő-